

Η έννοια της Αυτονομίας (Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Θεολόγος)

/ [Πεμπτούσία](#)

Γενικά

Όπως ήδη αναφέρθηκε η αυτονομία είναι μία έννοια που χρησιμοποιείται στην ηθική, οπότε γίνεται αναφορά για ηθική αυτονομία. Όταν η ηθική κρίση προέρχεται από το υποκείμενο που ενεργεί, η ηθική είναι αυτόνομη, ενώ όταν στηρίζεται σε κάτι έξω από αυτό, τότε αντίστοιχα η ηθική είναι ετερόνομη. Η αυτόνομη ηθική στηρίζεται στον ίδιο τον άνθρωπο και επιχειρεί να τον βοηθήσει στον αυτοπροσδιορισμό του. Από την άλλη η ετερόνομη ηθική στηρίζεται κυρίως σε κάποια θρησκευτική αυθεντία ή στις διάφορες κοινωνικοπολιτικές ιδεολογίες, που φαίνεται να καταπιέζει τον άνθρωπο [1].

Στην αυτόνομη ηθική ο ηθικός νόμος αναζητείται στον ίδιο τον άνθρωπο και τελικά ταυτίζεται με την ατομική επιθυμία του καθενός [2]. Έτσι πολλές φορές εσφαλμένα εκλαμβάνεται από το σύγχρονο άνθρωπο ως αυθαιρεσία, ενώ οι κύριοι εκπρόσωποι της θεμελίωσής της στην ηθική ουδέποτε υπονόησαν κάτι τέτοιο. Για παράδειγμα ο Καντ, ο σπουδαιότερος εκπρόσωπός της, ισχυρίζεται ότι ο ηθικός

νόμος πρέπει να έχει καθολική ισχύ [3].

Θα ήταν χρήσιμο να εξεταστούν σύντομα οι καταβολές του προβληματισμού πάνω στην ηθική αυτονομία καθώς και η εξέλιξή της στους φιλοσόφους σε διάφορες εποχές.

1. Αρχαία Φιλοσοφική Σκέψη

Στην ελληνική φιλοσοφία αρχικά η έννοια της ελευθερίας αναφερόταν σε πολιτικό επίπεδο, στους νόμους της πόλης. Ο Αριστοτέλης, για παράδειγμα, συνδέει την ελευθερία με την ευδαιμονία, που εδώ ευδαιμονία είναι ο ενάρετος βίος, πάντα συνυφασμένος και τελειωμένος στην πόλη, καθώς ο άνθρωπος είναι «ζώνον πολιτικόν» [4]. Μετά την πτώση της αρχαίας ελληνικής πόλης, το περιεχόμενο και η δομή της ελευθερίας αλλάζει [5], από πολιτική μετατρέπεται σε φιλοσοφική. Η ιδέα της εσωτερικεύεται, το άτομο αρχίζει να αναζητά καταφύγιο και απαλλαγή από τα δεινά στην εσωτερικότητά του [6]. Δεν υπάρχει μια σαφώς διατυπωμένη θέση των αρχαίων φιλοσόφων όσον αφορά την αυτονομία στην ηθική, παρά ταύτα, η διδασκαλία τους επιδεικνύει πολλά στοιχεία αυτόνομης ηθικής. Τέτοια στοιχεία είναι για παράδειγμα η δύναμη της λογικής και της ελεύθερης ανθρώπινης βούλησης για την διερεύνηση του αγαθού και τον καθορισμό της ηθικής. Αυτά αρκούν για να τους χαρακτηρίσει κάποιος μελετητής ως προδρόμους της ηθικής αυτονομίας [7].

α) Σοφιστές

Οι Σοφιστές εισήγαγαν τον υποκειμενισμό και τη σχετικοκρατία στην ηθική κρίση. Με το αξίωμα «πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος» ο κάθε άνθρωπος αποτελεί βάση και θέτει δικά του κριτήρια στην ηθική. Σε αντίθεση με τον Σωκράτη που αναζητούσε την ηθική στην κοινή ανθρώπινη φύση, οι Σοφιστές πίστευαν ότι μπορούν να υπάρξουν τόσες ηθικές, όσες και τα ανθρώπινα άτομα. Στόχος των Σοφιστών ήταν να καταστήσουν τους μαθητές τους ικανούς πολιτικούς. Γι' αυτόν τον λόγο δεν τους ενδιέφερε και πολύ η ευδαιμονία, αλλά η επιτυχία. Αυτή τους η θέση προσιδιάζει περισσότερο στη σημερινή αντίληψη περί αυτονομίας, κι όχι τόσο στους σημαντικότερους εκπροσώπους της [8].

β) Σωκράτης-Πλάτωνας-Αριστοτέλης

Κατά τον π. Νικόλαο Λουδοβίκο, ο Σωκράτης, για την εποχή του, διαθέτει μία πολύ «προχωρημένη εξατομίκευση», εισάγοντας έναν νέο τρόπο αυτογνωσίας, αυτοπροσδιορισμού και αυτοσυνειδησίας. «Διαθέτει έναν εαυτό βαθιά αυτόνομο». Κι όπως εύστοχα παρατηρεί ο ίδιος μελετητής: «Υπ' αυτήν την έννοια θα λέγαμε ότι ο νεώτερος άνθρωπος κατάγεται από τον Σωκράτη στο βαθμό που είναι ένας άνθρωπος ο οποίος στρέφεται στον εαυτό του και αποφασίζει να ζυγίσει προσωπικά την αλήθεια, να την αξιοποιήσει σε υπαρξιακό επίπεδο» [9].

Ο Σωκράτης έθεσε το αίτημα της εσωτερικής αυτονομίας του ανθρώπου. Ειδικά

με την διαλεκτική μέθοδο, διατυπώνοντας δηλαδή μία πρόταση σε έναν κοινό άνθρωπο που ασκούσε μία τέχνη, προσπαθούσε να του «βγάλει» τη γνώση του πράγματος που έκανε. Με μια σειρά από μεγαλοφυείς ερωτήσεις, αποδείκνυε στον ερωτώμενο ότι δεν ήξερε το βάθος του πράγματος που ασκούσε, με αποτέλεσμα να προκαλούνταν στον ίδιο η απορία. Με τον ίδιο τρόπο δημιουργούνταν και το ερώτημα για μια προσωπική πρόσληψη των μεγάλων φυσικών, κοινωνικών, θεσμικών και θρησκευτικών θεσπισμάτων [10].

Με τον Σωκράτη συμφωνεί κατά μεγάλο μέρος ο μαθητής του Πλάτωνας. Σε αντίθεση με τους Σοφιστές, αναζητεί την αλήθεια και την ευδαιμονία κι όχι την πολιτική ή κοινωνική επιτυχία. Αυτός, όπως και ο Σωκράτης, απορρίπτει τον υποκειμενισμό και την σχετικοκρατία των Σοφιστών [11]. Ο Αριστοτέλης, ενώ θέτει κι αυτός την λογική ως το μέσω με το οποίο αναζητείται η το αγαθό, το θεωρεί αναλογική πραγματικότητα κι όχι οντολογική. Στις απόψεις του συναντάται η έννοια της αυτονομίας, καθορίζοντας αρετή την μεσότητα πολλών μεταβλητών [12].

γ) Στωϊκισμός

Σπέρματα της ηθικής αυτονομίας υπάρχουν και στον στωϊκό φιλόσοφο Επίκτητο, ο οποίος θεωρεί την ελευθερία ως το ύψιστο αγαθό του ανθρώπου, που τελικά τοποθετείται στο εσωτερικό του και ταυτίζεται με την ουσία της ύπαρξής του. Πρόκειται για εσωτερική ελευθερία που έχει ως σκοπό την εσωτερική γαλήνη κι όχι την ευημερία. Είναι η κυριαρχία πάνω στις ορμές και τις ορέξεις του εαυτού, οπότε για τον Επίκτητο η ελευθερία δεν εξαρτάται από εξωτερικές δομές και παροχές. Ένας δούλος μπορεί να είναι ελεύθερος κι ένας ελεύθερος μπορεί να είναι δούλος [13]. Στοιχεία αυτόνομης ηθικής εδώ είναι ότι αυτή η εσωτερική ελευθερία κερδίζεται με την ίδια τη δύναμη του λόγου και μέσω την αυτοδύναμης βούλησης του ανθρώπου, η οποία είναι παντοδύναμη [14].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

- 1. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική Ι, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 123-124.**
- 2. Ό.π., σ. 124.**
- 3. Βλ. Νικολάου Κόϊου, Έπ' ελευθερία έκλήθητε, Αθήνα 2004, σ. 15-16.**
- 4. Αριστοτέλους, Πολιτικά, 1253a, 5, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ, εισ. μτφρ. σχ. Παναγής Λεκάτσας, σ. 82.**
- 5. Κώστα Δεληκωσταντή, Το ήθος της ελευθερίας, Αθήνα 1997, σ. 53-54.**

6. Βλ. ο.π. σ. 55.

7. Νικολάου Κόϊου, Ό.π., σ. 21.

8. Ό.π., σ. 24.

9. π. Νικολάου Λουδοβίκου, Θεολογική ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 144.

10. Βλ. Ό.π., σ. 144.

11. Νικολάου Κόϊου, ό π. σ. 23.

12. Ό.π.,

13. Κώστα Δεληκωσταντή, Ό.π., σ. 55-58.

14. Ό.π., σ. 56-57.